

УДК 339.9

Світове господарство і міжнародні економічні відносини

Хитра О.В.

кандидат економічних наук, доцент

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Терещенко Т.В.

кандидат економічних наук, доцент

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Khytra Olena

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

The Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

Tereshchenko Tetiana

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor

The Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law

**ГЛОКАЛІЗАЦІЯ ЯК ВИЗНАЧАЛЬНИЙ ЧИННИК
ОРГАНІЗАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ**

**GLOCALIZATION AS A DETERMINING FACTOR OF ORGANIZATION
OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY IN THE CONDITIONS OF
EUROPEAN INTEGRATION**

Анотація. У статті систематизовані підходи до тлумачення змісту поняття “глокалізація”, яким позначають суперечливу просторово-часову конфігурацію міжнародного бізнес-середовища, що формується під впливом чергування режимів наростання і згладжування неоднорідності. Розглянуті передумови і рушійні сили глокалізації як своєрідного синтезу процесів глобалізації та локалізації. Доведено, що в таких умовах вітчизняні підприємства змушені розробляти глокальну стратегію ЗЕД, особливістю якої є комбінування (на засадах самоорганізації) ознак глобальної та багатонаціональної стратегій у розрахунку на досягнення комплексу синергічних ефектів. Для позначення процесу застосування управлінських концепцій та інструментів регулювання діяльності господарюючих суб’єктів у глокалізованому бізнес-середовищі запропоновано вживати термін “глокальний менеджмент зовнішньоекономічної діяльності”. За результатами дослідження розроблено структурно-логічні схеми формування глокалізованого бізнес-середовища та поведінки суб’єктів ЗЕД у ньому.

Ключові слова: гіперкогерентність, глобалізація, глокалізація, глокальна стратегія, глокальний менеджмент, євроінтеграція, зовнішньоекономічна діяльність, локалізація.

Annotation. *In the conditions of European integration, economic organizations are forced to solve a kind of dilemma: to perceive the international business environment as a homogeneous globalized system that needs a unified strategy of behavior, or, nevertheless, to consider it as a heterogeneous set of conditionally separated spaces, which are represented by integration entities at the region or even local market levels, the conquest of which is possible if differentiated approaches are used. Approaches to the interpretation of the term “glocalization” meaning, which denotes the contradictory spatio-temporal configuration of the international business environment, which is formed under the influence of alternating modes of heterogeneity growth and smoothing, overlapping of globalization and regional integration factors have been systematized in the article. The prerequisites and driving forces of glocalization have been considered as a kind of synthesis of the processes of globalization and localization, which makes it possible at the same time to cultivate the territorial specificity of a certain activity, with an orientation towards the minimization of circulation costs, and the emergence of business interests in overcoming geographical distance, with an orientation towards the minimization of unit production costs of products. It has been proved that in the conditions of hypercoherence of the world economy system, in order to adapt to the turbulent environment and ensure the proper efficiency of foreign economic operations in it, domestic enterprises are forced to develop a global strategy of foreign economic activity (FEA), a feature of which is the combination (on the basis of self-organization) of global and multinational strategy features with the aim of achieving a set of synergistic effects. The glocal strategy involves the development of an algorithm of actions that allows simultaneously generating advantages of scale, uniformity of products and price competition in a certain period of time (globalization) and differentiation of the product offer in spatially limited sales*

markets (localization). The term “glocal management of foreign economic activity” has been suggested to denote the process of applying management concepts and tools for regulating the behavior of business entities in a glocalized business environment. Based on the results of the research, structural and logical schemes for the formation of a glocalized business environment and the behavior of foreign trade entities in it have been developed.

Key words: *hypercoherence, globalization, glocalization, glocal strategy, glocal management, European integration, foreign economic activity, localization.*

Постановка проблеми. Європейська інтеграція для України – це шлях модернізації економіки і виходу на світові ринки, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції, залучення новітніх технологій та іноземних інвестицій, створення нових робочих місць. Водночас, курс на євроінтеграцію обумовлює потребу пошуку нових стратегій та інструментів управління зовнішньоекономічною діяльністю (ЗЕД) для вітчизняних підприємств, які змушені адаптуватися до мінливих умов функціонування у досить складному економічному середовищі.

Перетворення світового простору в єдину зону, де вільно переміщуються чинники виробництва, вимагає від суб’єктів ЗЕД правильного розуміння суті процесу глобалізації та основних його характеристик [1, с. 28]. Географія розміщення виробничих сил, галузева структура інвестицій, виробництва і збуту визначається суб’єктами господарського життя з урахуванням глобальної кон’юнктури, а економічні підйоми і спади набувають всесвітніх масштабів, тобто глобалізація економіки стала всеохоплюючим процесом, своєрідною ланцюговою реакцією, що здійснюється на засадах саморозвитку [2, с. 192].

Втім, більшість дослідників сходяться на думці, що глобалізація світової економіки не є лінійним процесом, оскільки має місце зустрічна тенденція у вигляді секторальної інтеграції, фрагментації та локалізації суспільних утворень, а тому припускають, що з часом розпочнеться процес деглобалізації [3, с. 26]. На стикові глобального та локального формується гібридний

соціально-просторовий та економічний феномен – глокалізація, сутність якого проявляється у сполученому розвитку економічної конвергенції й протилежної їй тенденції, якою є дивергенція. На тлі зазначених суспільних явищ економіка постає як глокальна конвергентно-дивергентна система [4, с. 25].

Отож, в умовах європейської інтеграції господарські організації змушені розв'язувати своєрідну дилему: сприймати міжнародне бізнес-середовище як гомогенну глобалізовану систему, що потребує уніфікованої стратегії поведінки, чи, все ж таки, розглядати його як гетерогенну сукупність умовно відокремлених просторів, якими виступають інтеграційні утворення на рівні регіонів або навіть локальні ринки, завоювання яких можливе за умови застосування диференційованих підходів. Відтак, основне завдання стратегії ЗЕД – досягнення збалансованості переваг, що є результатом пристосування до місцевих умов, та переваг інтеграції усіх видів діяльності у світовому масштабі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню глобалізації та проявів її суперечливості в умовах інтеграційних процесів присвячено чимало праць зарубіжних і вітчизняних вчених. Так, Н.А. Карасьова [1] виконала систематизацію теоретико-методологічних підходів до визначення сутності поняття глобалізації світового господарства. Я.В. Кульчицький [2] розкрив зміст та охарактеризував суперечності глобалізації. В.Г. Воронкова [3] проаналізувала роль України в світових інтеграційних та глобалізаційних процесах, трактуючи інтеграцію як економічний, політичний та культурний чинник взаємозв'язків між державами, континентами, цивілізаціями. О.І. Павлов [4] розкрив взаємопов'язаність конвергенції та дивергенції як тенденцій глобального економічного розвитку. О.Г. Домбровський [5] розглядає локальні та світові виміри глобалізації, описуючи глобалізаційний процес у взаємодіях економічної та стратегічної раціональності. О.В. Михайловська [6] застосувала системно-синергетичний підхід у дослідженні глобалізаційних трансформацій та проаналізувала процеси дисипативної, консервативної, континуальної самоорганізації на глобальному рівні сучасного розвитку світової економіки. С.О. Радзівська [7] розкрила

теоретичні аспекти механізму структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації у регіональних інтеграційних об'єднаннях.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Разом з тим, актуальним залишається питання щодо напрямів пристосування кожного вітчизняного суб'єкта ЗЕД до здійснення ефективних зовнішньоекономічних операцій в умовах євроінтеграції, що відбувається на тлі трансформації світової економіки у глокальну конвергентно-дивергентну систему.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є систематизація теоретико-методологічних положень, що розкривають специфіку здійснення ЗЕД в умовах глобалізаційних та євроінтеграційних процесів, суперечливо-взаємодоповнююче поєднання яких обумовлює трансформацію світової економіки у глокальну конвергентно-дивергентну систему.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відносини між суб'єктами ЗЕД наразі формуються у специфічному (турбулентному) середовищі, що, крім іншого, характеризується ефектами “розширення” і “стиснення” просторово-часових меж (зокрема, йдеться про нівелювання простору і часу за допомогою електронних засобів комунікації [8, с. 43]). Така структурна нестабільність передбачає можливість появи якісних змін у поведінці системи світової економіки, що тісно пов'язано з явищами біфуркації та катастрофи, які виникають у разі зміни параметральних величин (тобто контрольних змінних). У контексті синергетичної методології просторово-часовий паттерн, або “технології часо-простору”, стають основою для розуміння істинної природи процесів (як економічних, так і соціальних), а також їх прогнозування [9].

Еволюція світової економіки як складної системи може бути пояснена з урахуванням впливу двох чинників. З одного боку, це чинник, який створює неоднорідності у цілісному середовищі за рахунок самонаростання (або самопослаблення) певних процесів (прикладом може слугувати швидке зростання типу “капітал на капітал”, у т. ч. коли йдеться про об'єднання в рамках одного бізнес-проєкту зусиль різнонаціональних інвесторів). З іншого боку, існує чинник, який “розмиває” неоднорідності у нелінійній системі,

будучи аналогом дисипації, дифузії (приклади – міграція населення, передача знань, наукової та культурної інформації тощо). У результаті конкуренції між цими чинниками може встановлюватись т. зв. “режим з загостренням” (коли чинник, який створює неоднорідність у середовищі, проявляється інтенсивніше, ніж розсіювальний, дисипативний чинник) або режим зниження інтенсивності процесів. Відповідно, є можливість існування складних еволюціонуючих структур у двох формах – як локалізованих процесів і “хвиль охолодження”. В останньому випадку встановлюється спільний темп змін усередині складної структури, проходження “хвилі синхронізації”, що, зі свого боку, вказує на наявність у системі механізмів самоорганізації [10, с. 89].

З огляду на закономірності “перемикання” означених режимів у світовій економіці, глобалізація постає досить суперечливим явищем: наростання її тенденцій періодично уповільнюється під впливом процесів регіональної інтеграції, і в результаті цього чергування формується принципово нова структура функціональних зв'язків між визначенням місця і способів виробництва, географією робочих місць, інвестицій, фінансових і товарних ринків, поведінкою підприємств, інституційними позиціями.

Наявність в економічному просторі паралельних тенденцій до уніфікації та диференціації пов'язують з поняттям “глокалізація” (рис. 1), що передбачає “вертикальний”, ієрархічний глобалізм і “горизонтальну”, мережеву трансрегіональність, інтегруючи тим самим рівень глобального та локального. При цьому глобальний рівень є хаотичним, а локальний – упорядкованим. Тому, як зазначає О.Г. Домбровський, сучасні економічні процеси характеризуються наявністю організацій та інституцій, які створюють неконтрольованість і хаотичність на глобальному рівні, але водночас є надзвичайно стійкими і впорядкованими на локальному рівні [5, с. 87–88].

До передумов глокалізації вчені зараховують: економію на масштабах, наукомістке виробництво, концентрацію каналів розподілу, науково-технічний прогрес, диференціацію продукції, роль уряду, а також консерватизм людського світогляду (опір глобалізаційним тенденціям). Русійними силами

процесу глокалізації виступають, перш за все, динамізм і швидкість трансформації світового валового продукту у частині підвищення частки послуг, поширення віртуальної торгівлі [8, с. 44].

Рис. 1. Глокалізація як симбіоз ознак глобального й локального у світовій економіці як дисипативній конвергентно-дивергентній системі
Джерело: складено авторами на основі [5; 10; 11]

Як стверджує Р. Робертсон, глобальні і локальні тенденції є взаємодоповнюючими та взаємопроникаючими, хоча в окремих ситуаціях можуть суперечити одна одній [11]. Дослідники акцентують увагу на здатності локального модифікувати та “заломлювати” хвилі глобалізації, які проходять крізь нього. Відтак, однаково актуальними є питання територіальної специфічності певної активності (аспект локалізації) і проблеми, пов’язані з подоланням географічної відстані (аспект глобалізації). Якщо локалізація базується на критерії мінімізації витрат обігу, то глобалізація – на критерії мінімізації витрат виробництва одиниці продукції за рахунок ефекту масштабу. Результатом їх взаємодії та синтезу, власне, постає глокалізація як одна з характеристик постіндустріальної економіки [12, с. 9].

Р. Тіпледі визначає глокалізацію як спосіб, у якому ідеї та структури, що циркулюють у глобальному вимірі, адаптуються до місцевих реалій [13]. Тенденції інтеграції та інтернаціоналізації, з одного боку, та локалізації й регіоналізації – з іншого, визначають необхідність пошуку компромісів між інтересами агентів локального, регіонального, національного та міжнародного рівнів [14, с. 63].

О.М. Олійник трактує глокалізацію як “процес реакції різноманітних сфер людського буття на локальному рівні на світову глобалізацію, що є результатом синтезу процесів глобалізації і регіоналізації” [8, с. 50]. Причому, важливе значення має просторова прив’язка, яка характеризується історичними, географічними, етнокультурними особливостями території. Тому зміст сучасного етапу глобалізації полягає у виведенні локальних територій безпосередньо у глобальний світ (т. зв. “глобалізація знизу”), налагодженні зв’язків зі суміжними територіями (транскордонне співробітництво), розвитку міжрегіональних об’єднань (єврорегіонів) [15, с. 200].

Глокалізація – процес, заснований передусім на перерозподілі привілеїв і дискримінації, багатства і бідності, сили і безсилля, свободи і залежності [8, с. 43–44]. З точки зору С.А. Жукова, глокалізація ґрунтується на ідеї децентралізованого світу, а її моделі розробляються, спираючись на мережеві форми самоорганізації та міжкультурну комунікацію [15, с. 200]. Відповідно, глокальність зумовлює виникнення і поширення гібридності, культурного плюралізму, етнічної та релігійної гетерогенності [16, с. 23]. Саме на аспекті соціальної гетерогенності наголошує в своєму дослідженні Дж. Ріцер [17]. У свою чергу, В. Роудометов оперує поняттям “глокалізм”, що означає політичну стратегію адаптації глобальних впливів та локального середовища [18].

Локально-глобальна проблематика також пов’язана з розвитком “мережевого суспільства”. На думку М. Кастельса [19], мережі формують “простір потоків”, який не витісняє традиційний географічний простір, а радше змінює його функціональну й соціальну динаміку. Незважаючи на те, що “простір потоків” є новою територіальною моделлю світоустрою, учасники суспільства функціонують в географічних локаціях – місцях конденсації історії, культури та ін. (т. зв. “простір місць”). Власне, глокалізація – сполучна ланка між “простором потоків” і “простором місць” глобалізації [16, с. 21].

І.О. Ліщинський трактує просторову концентрацію виробництва як базову прерогативу глокалізації, оскільки у сформованих центрах (полюсах) формується унікальне середовище, яке перебуває під перманентним впливом національних і глобальних потоків [20, с. 16]. З одного боку, цей процес пов'язаний зі створенням розвиненої інфраструктури, яка забезпечує переміщення продукції, капіталів і робочої сили, що передбачає підтримку всіх видів інтеграції (сприяє глобалізації), а з іншого – супроводжує економічний регіоналізм (з орієнтацією на протекціонізм), сприяє лібералізації міжрегіональних зв'язків. Тому глокалізація потребує тісної взаємодії інституціонально-регулюючих механізмів наднаціонального, глобального рівня та рівня локальних, регіональних (інтеграційних) об'єднань [15, с. 201; 21, с. 97] (рис. 2).

В економічній літературі глокалізація найчастіше аналізується у контексті: функціонування глобальних міст, включаючи фінансові центри та порти-хаби; формування полюсів та осей розвитку як центрів “випромінення” хвиль глобалізації та їх каналів; когезії децентралізованих і гетерогенних регіонів; планування урбанізованих територій; впливу потоків мігрантів та формування діаспор на економіку держави-донора [22, с. 78]. Як зазначає Т.В. Семигіна, аналіз процесів глокалізації (як наслідку поєднання чинників глобального та локального рівнів) має виходити з синергетичних концепцій нелінійності, непередбачуваності й недетермінованості вибору системою шляху свого розвитку в період біфуркації, законів функціонування та еволюції складних структур у періодах спокою чи дестабілізації [23, с. 25–26].

Отже, глокалізація – це сучасна всеохоплююча форма трансформації міжнародних економічних відносин, яка характеризується випереджальною активізацією внутрішньорегіональних і галузевих (локальних) економічних потоків над динамікою зростання міжнародних економічних відносин (економічної глобалізації) [15, с. 201]. Наголошуємо, що для суб'єктів ЗЕД глокалізація не протиставляє стандартизацію та адаптацію, а швидше визначає найефективніші поєднання засобів реагування на протилежні напрями розвитку зовнішнього середовища діяльності корпорацій [24, с. 55]. Відтак, сучасні

господарські організації змушені адаптуватися до функціонування в умовах гіперкогерентності, яка означає якісно іншу, більш високу системну взаємопов'язаність “коливальних” економічних процесів, проявляючись при їх поєднанні в умовах високої динаміки глобальної економіки [9].

Компромiс iнтересiв агентiв локального (регіонального) та міжнародного (глобального) рiвнiв

Рис. 2. Глокалізація як режим взаємопереходів “простору місць” у “простір потоків” у міжнародному бізнес-середовищі
Джерело: складено авторами на основі [8; 12; 14; 15; 19; 20; 21]

Своєрідним базисом ЗЕД підприємства постає певна сукупність стратегічних рішень, що приймаються у цій сфері. Стратегічний менеджмент у зовнішньоекономічній діяльності є досить складним циклічним процесом, націленим на розв’язання різних, інколи суперечливих завдань. Стратегія ЗЕД виступає обґрунтованим алгоритмом дій щодо створення і посилення конкурентних переваг у невизначеному міжнародному бізнес-середовищі. Це дозволяє розглянути процес формування і реалізації стратегії міжнародної

корпорації крізь призму теорії самоорганізації і досягнення комплексу синергічних ефектів. Так, роблячи складний вибір між глобалізацією та національною відданістю, господарюючий суб'єкт може скористатись вигодами глобалізації за рахунок переваг масштабу і цінової конкуренції або ж вигодами диференціації, яка дає можливість сформуванню унікальної пропозиції для ринку [25, с. 119] (рис. 3).

Існує система чинників, які обумовлюють вибір на користь глобальної інтеграції: ті, що сприяють розширенню (лібералізація торгівлі, наявність глобальних ринків капіталів і фінансових послуг, розвиток комунікаційних технологій), та пов'язані зі специфікою галузі (універсальні потреби споживачів по всьому світу, наявність глобальних споживачів та глобальних конкурентів, потреба у зниженні цін, висока інтенсивність інвестицій тощо). З іншого боку, ціла низка чинників потребують швидкого реагування на місцеві умови, зокрема: відмінності в інфраструктурі; розбіжності у вподобаннях споживачів; відмінності у каналах розподілу; вимоги урядів країн-господарів та ін.). Залежно від їх співвідношення можливе обрання певної стратегії ЗЕД [26, с. 55–56; 27, с. 120–124].

Так, у процесі формування стратегічних цілей ЗЕД підприємству варто зважати на те, що його амбіції щодо завоювання глобального та /або окремих локальних ринків збуту продукції не є суперечливими і цілком можуть взаємодоповнюватись за принципом взаємопосилення конкурентних переваг. Обираючи спосіб організації виробництва, суб'єкт може орієнтуватися на стратегію “одиничного підприємства”, коли вся продукція експортується з країни базування фірми або виготовляється її філіями за кордоном, або ж на стратегію глобального розміщення виробництва і джерел постачання з дотриманням принципу виробничого взаємообміну. На нашу думку, комбінування ознак цих стратегій можливе у глокалізованому бізнес-просторі і сприяє оптимізації просторово-часових параметрів виробничого процесу. Розробляючи комплекс міжнародного маркетингу, підприємство може націлюватись на стандартизований або індивідуалізований підхід, а також може зупинитися на стратегії “стандартизованої адаптації”, що є найбільш прийнятною для глокалізованого ринкового простору. Як відомо, у маркетингу “глокалізація”

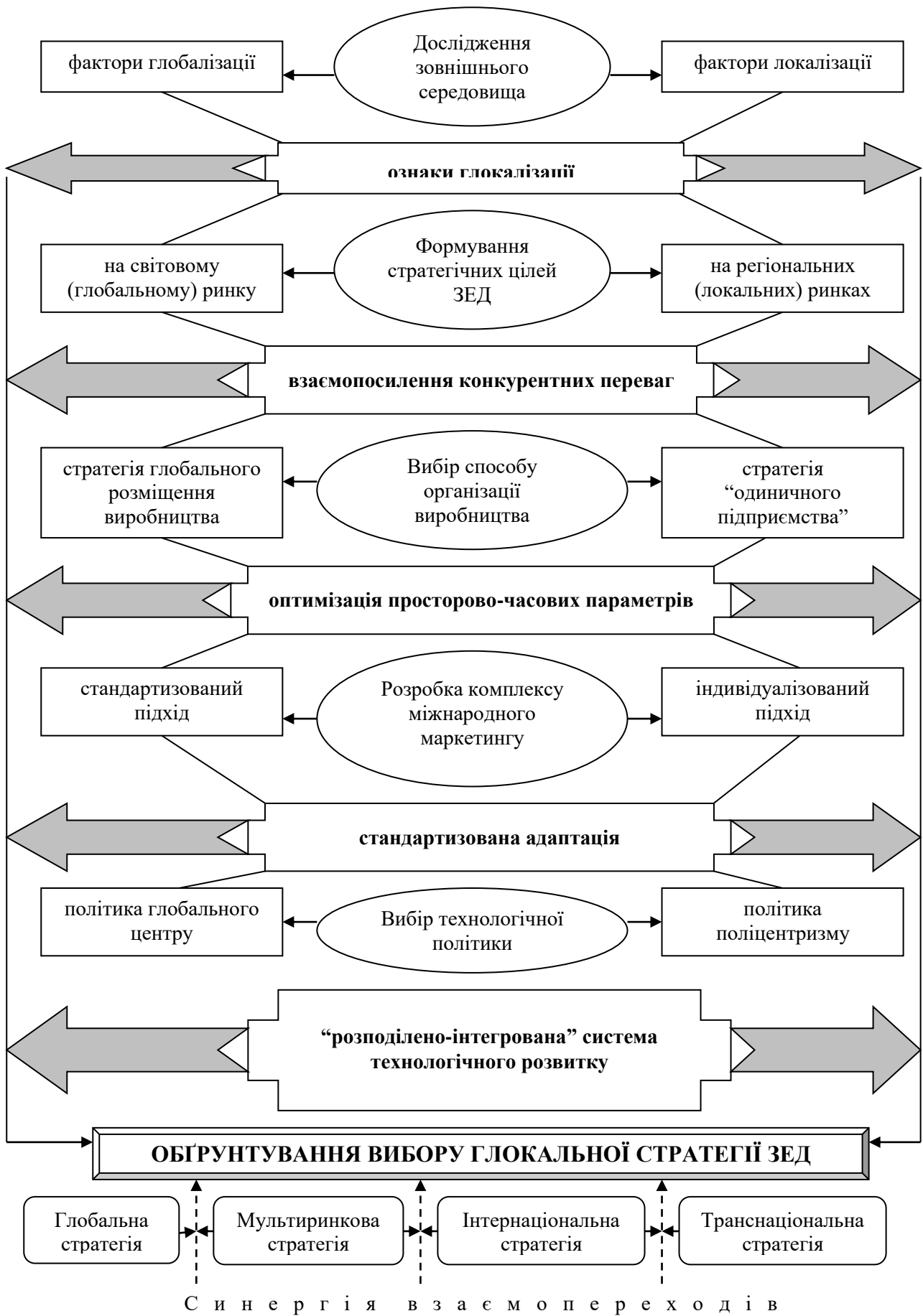

Рис. 3. Логіка формування глокальної стратегії зовнішньоекономічної діяльності
Джерело: авторська розробка

означає “продаж і рекламування товарів у глобальному масштабі, через конкретні локальні ринки, адаптацію глобального товару під кожен конкретний ринок” [8, с. 43]. Зрештою, під час вибору технологічної політики можливою є політика глобального центру або політика поліцентризму [28, с. 349]; гібридним варіантом вважаємо “розподілено-інтегровану” систему технологічного розвитку.

Отже, мінливість та неоднозначність зовнішнього і внутрішнього середовища функціонування дозволяє стверджувати про доцільність розробки і впровадження глокальної стратегії зовнішньоекономічної діяльності, особливістю якої є комбінування (на засадах самоорганізації) ознак глобальної та багатонаціональної стратегій у розрахунку на досягнення комплексу синергічних ефектів.

Якщо глобальна стратегія передбачає фокусування на максимізації міжнародної ефективності шляхом локалізації діяльності у країнах з найменшими витратами та використання глобально інтегрованих операцій, завоювання ринкових часток на світовому ринку, то необхідність пристосовувати товар до локальних ринків (яка може виникнути у будь-який момент під впливом мінливості кон'юнктури) змушує підприємство обирати мультиринкову стратегію, що передбачає адаптацію кожного закордонного підрозділу до умов конкуренції в кожній країні. Використовуючи інтернаціональну стратегію, головна компанія залишає за собою контроль за маркетинговою, виробничою та науково-дослідницькою діяльністю, а в кожному структурному підрозділі відповідні функції можуть здійснюватися за умови узгодження з центром. Зрештою, транснаціональна стратегія використовується, коли компанії необхідно враховувати місцеві умови і водночас зменшувати витрати, а використання жодної з перелічених вище стратегій не може забезпечити гідне місце на міжнародному ринку.

В умовах глокальності ТНК застосовують особливі глокальні стратегії, що полягають у “прийнятті обґрунтованих рішень щодо адаптації глобальної стратегії ТНК з умовою врахування вимог локальних ринків, на яких працює корпорація” [14, с. 69]. На нашу думку, переплетіння ознак розглянутих вище стратегій веде до точки біфуркації, в якій зовнішньоекономічна діяльність

набуває принципово нового сенсу, що може надати неочікувані переваги у конкурентній боротьбі з тими учасниками міжнародного ринку, які досі дотримуються лінійного підходу в стратегічному плануванні. Біфуркаційний перехід, що асоціюється з запуском механізму самоорганізації, дозволяє отримати цілий спектр ефектів, що носять синергічний характер; це, зокрема, суттєве збільшення частки ринку (завдяки одночасному веденню операцій у глобалізованому та локалізованому вимірах ринкового простору), можливість гнучкого маневрування цінами та залучення нових груп споживачів, оперативного використання переваг НТП в інноваційній діяльності, підвищення рентабельності завдяки вдалому комбінуванню передових технологій, перспективних джерел ресурсів, сучасних методів виробництва і збуту.

Відтак, глокалізація допомагає, з одного боку, задовольняти місцеві вподобання, а з іншого – дотримуватись глобальної корпоративної філософії та ідеології [29, с. 429]. Варто пам'ятати, що реальні конкурентні переваги компанії можуть здобувати не лише завдяки оптимізації діяльності окремих іноземних філій, а передусім за рахунок цілісності своєї діяльності у міжнародному масштабі [27, с. 120]. З іншого боку, стратегія світового ринку – це та сама стратегія бізнесу, що забезпечує відповідну різноманітну діяльність на визначених ринках для задоволення потреб клієнтів світового ринку [30, с. 58].

Глокалізація бізнесу означає не просто використання принципів глобального менеджменту, але й спрямування політики закордонних філій на те, щоб забезпечити їх глибоке інтегрування в місцеву економіку [31, с. 134]. Динамічні соціально-економічні, політичні, культурні, національно-етнічні процеси, що відбуваються в сучасному світі, характеризуються яскраво вираженою територіальною специфікою, що обумовлює актуалізацію проблематики глокального менеджменту [14, с. 63], логіка якого передбачає урахування у функціях і методах управління, процесах прийняття та реалізації управлінських рішень одночасного впливу глобального (єдина стратегія поведінки у віртуальному економічному просторі) та локального (інструментарій проектування згаданої стратегії на конкретну територію здійснення

зовнішньоекономічних операцій). Глокальний менеджмент ЗЕД орієнтує на застосування нелінійного бізнес-мислення, що дозволяє комбінувати та /або чергувати управлінські концепції та інструменти регулювання діяльності господарюючих суб'єктів у глокалізованому бізнес-середовищі.

Таким чином, людство вступило у нову “постглобальну” фазу розвитку – “глобальну регіоналізацію” як нерозривну єдність глобального і локального, коли локальне є аспектом глобалізації, а глобальне створює локальне. Глокалізація – це стан міжнародних відносин /стратегії компаній /дій людей, що відображають не тільки глобальні, а й локальні вимоги та стандарти [24, с. 56]. Розвиток людства за умов глокалізації свідчить про те, що загальнолюдські цінності можуть існувати лише у локальній формі (на певній території, у регіоні), а самотній локальний досвід (культура, життя певного етносу) збагачує сукупний досвід і прогрес людства [15, с. 200], сприяючи підтримці належного розмаїття у системі. Наприклад, сучасний етап євроінтеграції орієнтується на місцевий підхід, який надає пріоритет різноманітності як реальній європейській цінності, на відміну від однорідності. У цьому контексті варто також згадати політику реалізації “місцевих синергізмів”, яка передбачає формування динамічного регіонального соціально-економічного середовища з такою щільністю інституціонального забезпечення реалізації специфічних переваг окремих територій, яка може позитивно вплинути на комплексний розвиток економіки регіонів в умовах глобалізації [32].

Висновки з проведеного дослідження. Термін “глокалізація” доречно вживати для позначення суперечливої просторово-часової конфігурації міжнародного бізнес-середовища, що формується під впливом чергування режимів наростання і згладжування неоднорідності, взаємонакладання чинників глобалізації та регіональної інтеграції. Будучи своєрідним синтезом процесів глобалізації і локалізації, глокалізація у зовнішньоекономічній діяльності робить одночасно можливим як культивування територіальної специфічності певної активності, з орієнтацією на мінімізацію витрат обігу, так і появу бізнес-інтересів щодо подолання географічної відстані, з орієнтацією на мінімізацію

витрат виробництва одиниці продукції. В умовах євроінтеграції, що базується на ідеї “місцевих синергізмів” і надає пріоритет розмаїттю, вважаємо доречним вироблення алгоритму дій, який дозволяє одночасно генерувати переваги масштабу, уніфікованості продукції та цінової конкуренції у певному часовому проміжку (глобалізація) і диференціації товарної пропозиції за просторово обмеженими ринками збуту (локалізація). Власне, у цьому полягає глокальна стратегія ЗЕД, втілення якої на практиці, безумовно, потребує нелінійного бізнес-мислення, готовності до ситуативної співпраці з конкурентами, комбінування на перший погляд непокєднваних управлінських концепцій та чергування принципово протилежних методів здійснення зовнішньоекономічних операцій. Результатом реалізації глокальної стратегії і прийомів глокального менеджменту є оптимізація просторово-часових параметрів ЗЕД на засадах самоорганізації та досягнення спектру синергічних ефектів.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у доцільності розробки багаторівневого механізму глокального менеджменту ЗЕД.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Карасьова Н.А. Глобалізація світового господарства та її сучасні характеристики. *Інноваційна економіка*. 2015. № 1. С. 28–32. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/inek_2015_1_6 (дата звернення: 27.09.2023).
2. Кульчицький Я.В. Зміст і суперечності глобалізації у контексті дослідження сучасних економічних систем. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2010. Вип. 20.5. С. 191–196.
3. Воронкова В.Г. Глобалізація як процес універсалізації стосунків між державою та ринком. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2008. Вип. 35. С. 15–35.
4. Павлов О.І. Економіка як глокальна конвергентно-дивергентна система. *Держава та регіони. Серія “Економіка та підприємництво”*. 2022. № 2 (125). С. 24–30.
5. Домбровський О.Г. Глобалізація vs локалізація в альтернативах символічного універсуму. *Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право*. 2012. № 1. С. 84–89.

6. Михайловська О.В. Процеси дисипативної, консервативної, континуальної самоорганізації на глобальному рівні сучасного розвитку світової економіки. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Серія “Економічні науки”*. 2011. Вип. 3. С. 85–96.
7. Радзієвська С.О. Механізм структурної взаємозалежності глобалізації та регіоналізації в регіональних інтеграційних об’єднаннях. *Молодий вчений*. 2020. № 5 (81). С. 16–20.
8. Олійник О.М. Концептуалізація глокалізації: методологічні аспекти. *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2009. Вип. 38. С. 41–51.
9. Домбровський О.Г. Трансформація економічних систем у процесах коеволюції та ентропії як умови встановлення нооекономіки. *Ефективна економіка*. 2013. № 3. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_3_4 (дата звернення: 05.09.2023).
10. Білоус В.С. Синергетика та самоорганізація в економічній діяльності: навчальний посібник. Київ: КНЕУ, 2007. 376 с.
11. Robertson R. Globalisation or Glocalisation? *Journal of International Communication*. 1994. Vol. 1. № 1. pp. 33–52.
12. Нікішина О.В., Зарудна О.П. Глокалізація товарних ринків: теоретичні й прикладні аспекти. *Економіка харчової промисловості*. 2018. Т. 10. Вип. 2. С. 9–21.
13. Tiplady R. World of Difference: global mission at the pic'n'mix counter. *Paternoster Press*, 2003. 176 p.
14. Головань О.О., Олійник О.М., Сухарева К.В., Коваленко Н.М. Позиціонування в системі глокального менеджменту ТНК. *Наукові праці НУХТ*. 2018. Т. 24, № 3. С. 62–70.
15. Жуков С.А. Глокалізація як сучасний і перспективний процес розвитку світового господарства та міжнародних економічних відносин. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія “Економіка”*. 2014. Вип. 3. С. 199–201.
16. Ліщинський І.О. Онтологічно-концептуальні засади глокалізації. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 34. С. 20–24.
17. Ritzer G. Rethinking globalization: glocalization /grobalization and something /nothing. *Sociological Theory*. 2003. Vol. 21. № 3. pp. 193–209.

18. Roudometof V. *Glocalization: a critical introduction*. New York: Routledge, 2016, 188 p.
19. Castells M. *The information age: economy, society and culture*. Oxford: Basil Blackwell, 1996.
20. Ліщинський І.О. Парадигма просторової організації локального економічного розвитку. *Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Серія "Економіка"*. 2018. Т. 23. Вип. 6 (71). С. 13–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vonu_econ_2018_23_6_4 (дата звернення: 05.09.2023).
21. Бобрик В.О. Глокалізаційні трансформації у процесах сталого розвитку Карпатського єврорегіону. *Економіка та держава*. 2020. № 8. С. 95–100.
22. Ліщинський І.О. Глокалізація, фрагмеграція та альтернативні візії внутрішніх гео економічних суперечностей. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія "Міжнародні економічні відносини та світове господарство"*. 2018. Вип. 22 (2). С. 77–81.
23. Семигіна Т.В. Глокалізація політичних процесів: синергетика глобального і локального. *Наукові записки НаУКМА. Політичні науки*. 2012. Т. 134. С. 23–26.
24. Бех К. Трактатування терміна глокалізація в дослідженнях світового господарства та міжнародних економічних відносин. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Серія "Міжнародні відносини"*. 2021. Вип. 2 (54). С. 55–58. URL: <http://journals.iir.kiev.ua/index.php/knu/article/view/4251/3893> (дата звернення: 05.09.2023).
25. Панченко Є.Г. *Міжнародний менеджмент: навчально-методичний посібник*. Київ: КНЕУ, 2004. 468 с.
26. Піддубна Л.І., Іванієнко К.В. *Міжнародний менеджмент: конспект лекцій*. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2018. 178 с.
27. Куриляк В.Є. *Міжнародний менеджмент*. Тернопіль: Карт-Бланш, 2004. 268 с.
28. Юхименко П.І., Гацька Л.П., Півторак М.В. *Міжнародний менеджмент: навчальний посібник*. Київ: Центр учбової літератури, 2011. 488 с.
29. Menon R. Global or Glocal: The future course for strategy? *Global Journal of Finance and Management*. 2014. Vol. 6. № 5. pp. 427–432.

30. Руденко Л.В. Транснаціональні корпорації: навчально-методичний посібник. Київ: КНЕУ, 2004. 227 с.

31. Головань О.О., Олійник О.М., Маркова С.В., Сухарева К.В. Глокальні товарні стратегії ТНК у системі менеджменту міжнародного бізнесу. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 1 (74). С. 132–140. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/74/1050.pdf> (дата звернення: 05.09.2023).

32. Гонта О.І. Синергетичний підхід до формування політики транснаціоналізації економіки регіонів. *Науковий вісник ЧДІЕУ*. 2009. № 2 (3). С. 77–90.

REFERENCES:

1. Karasova N.A. (2015) Hlobalizatsiia svitovoho hospodarstva ta yii suchasni kharakterystyky [Globalization of world economy and its modern characteristics]. *Innovatsiina ekonomika* [Innovative Economy], no. 1, pp. 28–32.

2. Kulchytskyi Ya.V. (2010) Zmist i superechnosti hlobalizatsii u konteksti doslidzhennia suchasnykh ekonomichnykh system [Substance and contradictions of globalization in the context of research of the modern economic systems]. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy* [The Scientific Bulletin of UNFU], vol. 20.5, pp. 191–196.

3. Voronkova V.H. (2008) Hlobalizatsiia yak protses universalizatsii stosunkiv mizh derzhavoiu ta rynkom [Globalization as a process of relations' between the state and the market universalization]. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii* [Humanities Bulletin of Zaporizhzh State Engineering Academy], vol. 35, pp. 15–35.

4. Pavlov O.I. (2022) Ekonomika yak hlokalna konverhentno-dyverhentna systema [Economy as a global convergent-divergent system]. *Derzhava ta rehiony. Ekonomika ta pidpriemnytstvo* [State and Regions. Economics and Business], no. 2 (125), pp. 24–30.

5. Dombrovskyi O.H. (2012) Hlobalizatsiia vs hlokalizatsiia v alternatyvakh symvolichnoho universumu [Globalization vs glocalization in alternative symbolic universes]. *Stratehiia rozvytku Ukrainy. Ekonomika, sotsiologhiia, pravo* [Development strategy of Ukraine. Economics, Sociology, Law], no. 1, pp. 84–89.

6. Mykhailovska O.V. (2011) Protsesy dysypatyvnoi, konservatyvnoi, kontynualnoi samoorhanizatsii na hlobalnomu rivni suchasnoho rozvytku svitovoi ekonomiky [Processes of dissipative, conservative, continuous self-organization at the global

level of the modern development of the world economy]. *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky* [Scientific Bulletin of Chernivtsi Institute of Trade and Economics. Economic Sciences], vol. 3, pp. 85–96.

7. Radziyevska S.O. (2020) Mekhanizm strukturnoi vzaiemozalezhnosti hlobalizatsii ta rehionalizatsii v rehionalnykh intehratsiinykh obiednanniakh [The mechanism of structural interdependence of globalization and regionalization in regional integration associations]. *Molodyi vchenyi* [Young Scientist], no. 5 (81), pp. 16–20.

8. Oliinyk O.M. (2009) Kontseptualizatsiia hlokalizatsii: metodolohichni aspekty [Conceptualization of glocalization: methodological aspects]. *Humanitarnyi visnyk Zaporizkoi derzhavnoi inzhenernoi akademii* [Humanities Bulletin of Zaporizhzh State Engineering Academy], vol. 38, pp. 41–51.

9. Dombrovskiy O.H. (2013) Transformatsiia ekonomichnykh system u protsesakh koevoliutsii ta entropii yak umovy vstanovlennia nooekonomiky [Transformation of economic systems in the processes of co-evolution and entropy as a condition for the establishment of noo-economics]. *Efektivna ekonomika* [Efficient economy] (electronic journal), no. 3. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2013_3_4 (accessed 5 September 2023).

10. Bilous V.S. (2007) *Synerhetyka ta samoorhanizatsiia v ekonomichnii diialnosti* [Synergetics and self-organization in economic activity]. Kyiv: Kyiv National University of Economics. (in Ukrainian)

11. Robertson R. Globalisation or Glocalisation? *Journal of International Communication*. 1994. Vol. 1. № 1. pp. 33–52.

12. Nikishina O.V., Zarudna O.P. (2018) Hlokalizatsiia tovarnykh rynkiv: teoretychni y prykladni aspekty [Glocalization of commodity markets: theoretical and applied aspects]. *Ekonomika kharchovoi promyslovosti* [Food Industry Economics], no. 10, vol. 2, pp. 9–21.

13. Tiplady R. World of Difference: global mission at the pic'n'mix counter. *Paternoster Press*, 2003. 176 p.

14. Holovan O.O., Oliinyk O.M., Sukhareva K.V., Kovalenko N.M. (2018) Pozytsionuvannia v systemi hlokalnoho menedzhmentu TNK [Positioning in TNC glocal management system]. *Naukovi pratsi NUKhT* [Scientific Works of NUFT], vol. 24, no. 3, pp. 62–70.

15. Zhukov S.A. (2014) Hlokalizatsiia yak suchasnyi i perspektyvnyi protses rozvytku svitovoho hospodarstva ta mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn [Glocalization as a modern and promising process in the development of global economy and international economic relations]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ekonomika* [Uzhgorod University Scientific Herald. Economy], vol. 3, pp. 199–201.
16. Lishchynskyi I.O. (2018) Ontolohichno-kontseptualni zasady hlokalizatsii [Ontology and concepts of glocalization]. *Prychornomorski ekonomichni studii* [Black Sea Economic Studies], vol. 34, pp. 20–24.
17. Ritzer G. Rethinking globalization: glocalization /glocalization and something /nothing. *Sociological Theory*. 2003. Vol. 21. № 3. pp. 193–209.
18. Roudometof V. Glocalization: a critical introduction. New York: Routledge, 2016, 188 p.
19. Castells M. The information age: economy, society and culture. Oxford: Basil Blackwell, 1996.
20. Lishchynskyi I.O. (2018) Paradyhma prostorovoi orhanizatsii lokalnoho ekonomichnoho rozvytku [Paradigm of spatial organization of local economic development]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu imeni I.I. Mechnykova. Ekonomika* [Odessa National University Herald. Economy], no. 23, vol. 6 (71), pp. 13–17.
21. Bobryk V.O. (2020) Hlokalizatsiini transformatsii u protsesakh staloho rozvytku Karpatskoho yevrorehionu [Glocalization transformations in the processes of sustainable development of the Carpathian euroregion]. *Ekonomika ta derzhava* [Economy and State], no. 8, pp. 95–100.
22. Lishchynskyi I.O. (2018) Hlokalizatsiia, frahmehratsiia ta alternatyvni vizii vnutrishnikh heoekonomichnykh superechnosti [Glocalization, fragmentation and alternative visions of internal geoeconomic contradictions]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo* [Scientific Herald of Uzhgorod National University. International Economic Relations and World Economy], vol. 22 (2), pp. 77–81.
23. Semigina T.V. (2012) Hlokalizatsiia politychnykh protsesiv: synerhetyka hlobalnoho i lokalnoho [Glocalization of policy processes: synergy of global and

local]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Politychni nauky* [Proceedings of National University of Kyiv Mohyla Academy. Political Science], vol. 134, pp. 23–26.

24. Bekh K. (2021) Traktuvannia termina hlokalizatsiia v doslidzhenniakh svitovoho hospodarstva ta mizhnarodnykh ekonomichnykh vidnosyn [Interpretation of the term glocalization in researches of the world economy and international economic relations]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Mizhnarodni vidnosyny* [National University of Kyiv named after Taras Shevchenko Herald. International relations], vol. 2 (54), pp. 55–58.

25. Panchenko Ye.H. (2004) *Mizhnarodnyi menedzhment* [International management]. Kyiv: Kyiv National University of Economics. (in Ukrainian)

26. Pidubna L.I., Ivaniienko K.V. (2018) *Mizhnarodnyi menedzhment* [International management]. Kharkiv: Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics. (in Ukrainian)

27. Kuryliak V.Ie. (2004) *Mizhnarodnyi menedzhment* [International management]. Ternopil: Kart-Blansh. (in Ukrainian)

28. Yukhymenko P.I., Hatska L.P., Pivtorak M.V. (2011) *Mizhnarodnyi menedzhment* [International management]. Kyiv: Center of educational literature. (in Ukrainian)

29. Menon R. Global or Glocal: The future course for strategy? *Global Journal of Finance and Management*. 2014. Vol. 6. № 5. pp. 427–432.

30. Rudenko L.V. (2004) *Transnatsionalni korporatsii* [Transnational corporations]. Kyiv: Kyiv National University of Economics. (in Ukrainian)

31. Holovan O.O., Oliynyk O.M., Markova S.V., Sukhareva K.V. (2022) Hlokalni tovarni stratehii TNK u systemi menedzhmentu mizhnarodnoho biznesu [Glocal TNC product strategies in the international business management system]. *Halytskyi ekonomichnyi visnyk* [Galician economic journal], no. 1 (74), pp. 132–140.

32. Honta O.I. (2009) Synerhetychnyi pidkhid do formuvannia polityky transnatsionalizatsii ekonomiky rehioniv [Synergetic approach to the formation of policies for transnationalization of regional economies]. *Naukovyi visnyk ChDIEU* [Scientific journal of ChSIEM], no. 2 (3), pp. 77–90.